

Spravodajca občianskeho združenia

fórum života

Za dobrovoľný príspevok

ročník 14, 2/2017

Téma: Umelé oplodnenie

viac na strane 8

**Som za život,
ale...**

www.forumzivota.sk

OBSAH

AKTUÁLNE

- Sviečka za nenarodených 3
 Výstava Body Exhibition 4

TÉMA

- Umelé oplodnenie 8
 – morálny pohľad 8
 – medicínske aspekty 10
 – právny stav 15

KONKRÉTNÁ POMOC

- Zachráňme životy jubiluje 22

KULTÚRA

- Etické dilemy
 vo filmovom spracovaní 30

Spravodajca občianskeho združenia Fórum života, evidenčné číslo: EV 2967/09. Vydáva: Fórum života, o. z., Heydukova 14, 811 08 Bratislava, IČO 31 815 839, www.forumzivota.sk. Tlač: Anna Buchtová Varínska tlačiareň/Elektro AB

Fórum života je občianske združenie fyzických a právnických osôb. Jeho cieľom je budovať spoločnosť, ktorá rešpektuje ľudský život vo všetkých jeho formách od počatia po prirodzenú smrť a podporuje rodinu ako optimálne miesto vzniku a rozvoja ľudského života.

Kontakt na redakciu: Heydukova 14, 811 08 Bratislava, e-mail: spravodajca@forumzivota.sk. Číslo 2/2017 vyšlo v septembri 2017. Spravodajca o. z. Fórum života vychádza od decembra 2003 väčšinou štyrikrát ročne. Akékoľvek rozširovanie textov je povolené s podmienkou uvedenia zdroja.

*Redakčná rada: Mária Demeterová, Marcela Dobešová, Mária Raučinová, Anna Verešová, Anna Záborská
 Číslo redakčne pripravili: Mária Raučinová, Mária Piatriková, Mária Demeterová, Petra Heretová, Danka Jacečková
 Grafika a DTP tlačenej podoby: BofeStudio
 Dizajn novej podoby obálky: Mgr. art. Jozef Turlik*

Ďakujeme autorom, že poskytli texty a fotografie bez nároku na honorár. Fórum života 2017

Titulná strana:

Autor fotografie: Stanislav Piatrik

ÚVODNÍK

Milí zástancovia

života,

je veľa udalostí, na

ktoré sa nemôžeme

pozerať čiernobielo.

Okolnosti zvyknú

zmeniť náš uhol

pohľadu. O to viac,

ak sa veci dejú konkrétne nám. Zvnútra je

skúsenosť iná. Existujú však niektoré zásadné

čiernobiele skutočnosti: napríklad ľudský

život. Ten buď je, alebo nie je. Chráňme

ho, alebo nechráňme. Neexistuje „medzi“,

niet výnimky. Neexistujú etapy slabšieho

a silnejšieho života. Tu nejde o zanovitosť či

o nedostatok pochopenia. Ide o dôslednosť

v pravde. Počas výjazdov, prednášok a kampaní

Fóra života sa stretávame s odpoveďami

typu: „Ja som v podstate za život, ale...“.

„Ja by som na potrat nešla, ale...“.

„Vážim si život, ale ak niekto veľmi trpí...“

To „ale“ ponecháva zadné dverka. Bráni

odovzdať sa jednoznačne rozhodnutiu. Blokuje

zápal, vieru, dôveru v pozitívny dôsledok angažovania

sa. Nehovorím o naivnosti. Problémy, prekážky,

ťažkosti si nemožno zastierať. Napriek tomu

hodnota života stojí nad všetkým. Keby tak

nebolo, lekári by nemali motiváciu pomáhať,

záchranári zachraňovať, strokotanci prežiť.

Ľudský život má hodnotu sám osebe. Nezávisle

od okolností, v akých sa zrodil. Život má

vlastnú nepredvídateľnú silu, ktorou môže

zdoŕať i tie najzložitejšie okolnosti – choroby,

nepriazeň osudu, neprajnosť ľudí. Svedčia

o tom tisícky zdarných životov, o ktorých by

sme dnes nevedeli, keby neboli tí, čo odložili

„ale“ a vrhli sa s dôverou do neistoty. V hlave

mali jedinú myšlienku, jediné chcenie: život

chrániť za každých okolností. Vzdávam im

poklonu a verím, že existencia na našej

planéte bude aj vďaka nim pokračovať.

Mária Raučinová

AKTUÁLNE

Sviečka za nenarodených je zrozumiteľná všetkým

Projekt Sviečka za nenarodené deti „žije“ pod taktovkou FŽ už 15 rokov. Jeho hlavným cieľom je šíriť povedomie identity nenarodeného či predčasne zomretého človeka, vnášať jednoducho citlivosť na ľudský život a jeho počiatkové štádium. Dará sa to?

Medzi akými vrstvami spoločnosti sa kampaň Sviečka za nenarodené deti najviac ujala?

Sviečka za nenarodené deti bola na začiatku iniciatívou zopár mladých ľudí zo Spoločenstva života a eRka ešte v roku 1999. Podnetom bola Deklarácia práv počatého dieťaťa, ktorú podporili i ďalšie pro-life organizácie. Štafetu Sviečky prebrala v roku 2001 novovzniknutá platforma Fórum života. Sviečka sa čoraz hlbšie dostáva do povedomia ľudí, ujala sa najmä u tých, ktorých sa to najviac dotýka, a to je stredná a staršia generácia. Tešíme sa stúpajúcemu záujmu mladých nielen o Sviečku, ale najmä o myšlienku úcty k životu od počatia po jeho prirodzený koniec.

Bude mať tento ročník kampane nejaké nové atraktívne spôsoby šírenia?

Aj tento rok sa kampaň začne chválovými večermi milosrdenstva s Lámačskými chválami v Leviciach, Bratislave, Trnave, Žiline a v Košiciach. Okrem toho pripravujeme vyhlásenie súťaže pre farnosť, školy a spoločenstvá o najlepšie spracovanú pro-life aktivitu v ich prostredí. Najlepšie projekty budú odmenené zaujímavými cenami. Tiež chystáme diskusné stretnutia na tému práva na život, modlitby pri pamätníkoch či sväté omše s prosbou, aby každý počatý život bol chránený a tiež za ženy, ktoré potrat podstúpili, ako aj za tých, ktorí ho vykonávajú.

Plánujete rozšíriť miesta kampane?

Chceme sviečku posunúť aj za naše hranice a osloviť slovenské misie v zahraničí, aby sa pridali ku kampani. Sviečku sa snažíme propagovať prostredníctvom médií a našich mediálnych a nemediálnych parterov, ale najmä osobne prostredníctvom našich regionálnych pracovníkov a ich spolupracovníkov, ktorí vykonávajú mravčiu prácu vo svojich regiónoch.

Vzťahuje sa kampaň Sviečky aj na ľudí bez vyznania? Akým spôsobom ju propagujete medzi sekulárnymi vrstvami?

Cieľom kampane je pri spomienke na všetkých zosnulých nezabúdať ani na deti, ktoré nemali možnosť sa narodiť, či už v dôsledku umelého alebo spontánneho potratu, aby aj tieto deti mali miesto v našich rodinách. Vonkajším symbolom spomienky je horiaca sviečka, ktorú každoročne zapálime na cintoríne, pri pamätníku nenarodeným deťom, alebo doma v kruhu rodiny. Veriaci spoja túto spomienku s modlitbou a neveriaci si spomínajú rovnako ako na ostatných svojich zomretých príbuzných. Úcta k životu nie je viazaná na vierovyznanie. Aj neveriaci ľudia si uvedomujú hodnotu života. Keď sa zamyslia nad krehkosťou a bezbrannosťou nenarodeného života, môže ich to viesť k tomu, aby sa rozhodli zasadiť sa za ich ochranu. Preto je našou úlohou prezentovať ochranu života na prirodzenej báze zrozumiteľnej aj neveriacim ľuďom.

Viac informácií nájdete na www.sviecka.forumzivota.sk

Odpovedala Anna Siekelová, koordinátorka kampane

AKTUÁLNE

Výstava, ktorá zahanbuje ľudskosť

Počas letných mesiacov sa na Slovensku objavili bilbordy o výstave mŕtvych ľudských tiel s názvom BODY THE EXHIBITION. Fórum života, Ústav zdravotníckej etiky SZU, Konferencia biskupov Slovenska a ďalšie organizácie chrániace dôstojnosť človeka intervenovali na príslušné authority – ministerstvá, Generálnu prokuratúru SR, Policajné prezídium, primátora, starostu Petržalky a hlavného hygienika, aby výstavu zastavili a verejne odmietli. Na Vysokej škole sv. Alžbety sa konala tlačová beseda s kanadským právnikom a vyšetrovateľom možného pôvodu mŕtvych tiel z čínskych väznic s následnou tlačovou konferenciou. Školám bola adresovaná výzva nezúčastniť sa na výstave a použiť iné vhodné náučné prostriedky o ľudskom tele a jeho funkciách.

List Fóra života

„Vážený pán minister (primátor, starosta, hlavný hygienik SR),
dovoľte, aby sme sa ako občianske združenie chrániace život a dôstojnosť človeka a platforma združujúca vyše 50 organizácií pomáhajúcich ľuďom v núdzi, obrátili na Vás so žiadosťou, aby ste dôkladne preverili a následne odmietli výstavu ľudských tiel s názvom *Body The Exhibition*, ktorá sa chystá prísť na Slovensko 10. augusta 2017 do INCHEBY v Bratislave. Mŕtve ľudské telá, ktoré organizátor výstavy deklaruje ako exponáty, sú pochybného pôvodu, vystavované za účelom zisku. Nemajú náučný charakter, pretože by museli spĺňať podmienky zaobchádzania s mŕtvym telom a prísne pravidlá evidencie a dôstojnosti priestoru. Sú príkladom hanobenia dôstojnosti mŕtveho a etického cítenia pozostalých či verejnosti, ako aj porušovaním medzinárodných dohôrov, resp. Zákona SR o pohrebníctve č. 131/2010 Z.z. – a to vo veci podmienok a manipulácie s ostatkami a pozostatkami ľudských tiel, ich prepravy, konzervácie a vystavovania pred pochovaním. Výstavy tohto charakteru odmietli v minulosti

vo Francúzsku, proti nej sa v súčasnosti postavil aj starosta Prahy a Česká anatomická spoločnosť, kanadský právnik, ktorý vyšetroval orgánovú turistiku v Číne aj možný pôvod tiel z čínskych väzení. Európsky parlament v roku 2013 prijal písomnú deklaráciu o odoberaní orgánov v Číne a počas troch mesiacov 50 Číňanov mlčky manifestovalo pred parlamentom v Štrasburgu a Bruseli, ktorí upozorňovali na zneužívanie ľudských tiel v Číne. V roku 2014 Rada Európy prijala Dohovor proti nedovolenému obchodovaniu s ľudskými orgánmi. Výstavu na území SR Fórum života odmietlo aj v minulosti, dištancovala sa od nej aj Lekárska fakulta UK a vyhlásenie vydala aj Konferencia biskupov Slovenska. Sme presvedčení, že takáto neetická a neestetická výstava, ktorej jediným cieľom je „zvyšovať adrenalín“ divákov za účelom finančného zisku, nie je prínosom pre kultúru ani vzdelanie našej spoločnosti. Veríme, že svojou autoritou a kompetenciou vykonáte, čo je vo Vašich silách, aby sa výstava na území SR neuskutočnila.“

RNDr. Ing. Marcela Dobešová,
predsedníčka Fóra života

AKTUÁLNE

Stanovisko Ústavu zdravotníckej etiky SZU v Bratislave:

1. Podľa dostupných informácií ide o plánovanú výstavu exponátov, ktorými sú celé ľudské mŕtvolky alebo ich časti, úplne alebo čiastočne zbavené kože, vypitvané a metódou tzv. plastinácie upravené a fixované do rozličných póz „bežného života“ (v medzinárodnom priestore sa na označenie podobných expozícií používa termín „nekropornografia“). Organizátori výstavy či vlastníci exponátov nevedia adekvátnym spôsobom preukázať pôvod mŕtvych tiel alebo ich častí (dôvodné medializované podozrenia, že ide o mŕtvolky väzňov svedomia došiaľ nikde organizátori ani vlastníci exponátov presvedčivo nevyvrátili); k vystavovaným mŕtvym telám nie sú, podľa verejne dostupných informácií, predkladané doklady nevyhnutné pri legálnom zaobchádzaní s mŕtvym ľudským telom alebo jeho časťami (napr. cezhraničný transport, pietne uchovávanie). Organizátori či vlastníci výstavy nevedia predložiť tzv. informovaný súhlas nebohého, ktorý by bol za jeho života získaný slobodne a v zmysle základných medzinárodných právnych a etických požiadaviek, a týkal by sa využitia jeho mŕtveho tela pre potreby takejto výstavy.

2. V prípade spomínanej výstavy nejde o edukáciu, ale o opovážlivú až brutálnu „anti-edukáciu“, ktorá prezentuje nepripravenej, účelovo zavádzanej laickej verejnosti hlboko nepravdivý a hrubo znevažujúci obraz o ľudskom tele. Tento zmrzačený obraz ľudského tela sa ponúka ako klamlivé „vzdelávanie“ školopovinným deťom a mladistvým alebo celým rodinám. Ide úplne jednoznačne o bezohľadnú komerčnú aktivitu, čiže o získavanie nekalého finančného prospechu využitím resp. zneužitím mŕtveho ľudského tela či jeho častí.

3. Prezentácia mŕtveho, úmyselne zohaveného obnaženého (dokonca zbaveného kože)

a neprirodzene fixovaného ľudského tela, akú ponúka za nemalé vstupné táto výstava, hrubým spôsobom porušuje ľudskú dôstojnosť, základné ľudské práva a je v príkrom rozpore s fundamentálnymi etickými princípmi a normami, ktoré zdieľajú všetci ľudia dobrej vôle i medzinárodné spoločenstvo národov, a ktoré sú vyjadrené vo všeobecne rešpektovaných nástrojoch a štandardoch medzinárodného práva i etiky.

4. Konanie výstavy, jej prezentácia nič netušiacim, nedostatočne informovaným návštevníkom je hanbou pre všetky miesta, kde sa tento opovážlivý podvod na neinformovanej verejnosti i na štátnych a samosprávnych autoritách podarilo realizovať.

5. Výstava, jej príprava, ako aj získavanie a výroba spomínaných „exponátov“ je taktiež v príkrom rozpore s platnými právnymi predpismi na území SR i v medzinárodnom priestore, upravujúcimi zaobchádzanie s mŕtvymi ľudskými telami alebo ich časťami, či s akýmkoľvek biologickým materiálom ľudského pôvodu – napríklad s príslušnými ustanoveniami Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne (CET 164, č. 40/2000 Z. z.), Trestného zákona (č. 300/2005 Z. z.), Zákona o zdravotnej starostlivosti (č. 576/2004 Z. z.), Zákona o pohrebníctve (č. 131/2010 Z. z.) a inými.

6. Vzhľadom na uvedené skutočnosti je nevyhnutné, aby príslušné štátne a samosprávne orgány vo veci neodkladne konali, a to v súlade so svojou etickou/mravnou, právnou a politickou zodpovednosťou, platnými zákonnými a inými relevantnými predpismi – a v rozsahu svojich právomocí. Veríme, že toto stanovisko bude užitočné pre všetkých, ktorí vo veci hľadajú nezávislé, racionálne odborné usmernenie.

Prof. MUDr. Jozef Glasa, CSc., PhD., v. r.

prednosta ústavu

AKTUÁLNE

Advokačná a lektorská činnosť Fóra života

Fórum života si v apríli 2017 podalo nomináciu do Výboru pre rodovú rovnosť. Cieľom bolo posilniť v rámci výboru tému ženy a ochrany života, zapojiť sa do projektov zosúladovania rodinného a pracovného života a odstrániť ideologické prekážky pri dosahovaní spoločného úžitku v prospech žien. Nominácie si podali aj Áno pre život, Katolícke hnutie žien Slovenska a Alexis. Všetky organizácie získali členstvo, resp. zástupné členstvo. Posilnili sme teda vo výbore pro-life názorovú líniu. Na prvom zasadaní sme schválili štatút výboru. Druhé zasadanie sa nieslo v znamení voľby podpredsedníčky výboru, z dvoch kandidátok (Mesochořitisová, Raučinová) bola väčšinou hlasov zvolená kandidátka liberálneho zoskupenia A. Mesochořitisová. Diskutovali sme o novom Zákone o ochrane a podpore obetí trestných činov a o európskej smernici o zosúladení súkromného a pracovného života žien. Ocenili sme väčšie zapojenie otcov do starostlivosti o rodinu. Pripomenuli sme však, že dokument sa príliš sústreďuje na ženu ako na pracovníčku namiesto matky. V závere tajomníčka O. Pietruchová informovala o schválení Istanbulskeho dohovoru Európskym parlamentom. Pre jednotlivé krajiny to podľa nej znamená koordinovať boj proti násiliu na ženách v oblasti monitorovania, štatistik a medzinárodnej spolupráce.

Pravidelne sa zapájame do medzirezortného pripomienkového konania prostredníctvom portálu právnych predpisov. Pripomienkovali sme Národný program prevencie HIV/aids, v ktorom sme namietali voči masívnej propagande kondómov a školskému programu Hrou proti aids. Navrhovali sme posilniť edukačné programy o výchovu k zodpovedným vzťahom a informovať o rizikovom sexuálnom správaní.

Zúčastnili sme sa na okrúhlym stole k Istanbulskému dohovoru organizovanom ministerkou spravodlivosti. Tlmočili sme náš postoj k ideologicky zneužívateľným častiam dokumentu. Diskutovali sme o rodovej terminológii, o vylúčení organizácií z prístupu k verejným financiam. Veríme, že sa nám aj týmto podarilo prispieť k pozastaveniu ratifikácie Istanbulskeho dohovoru na Slovensku. Fórum života rozoslalo prostredníctvom Citizengo petíciu a výzvu poslancom Európskeho parlamentu nepodporiť Istanbulský dohovor na úrovni EÚ.

Ďalší dôležitý dokument, ktorému sme venovali pozornosť počas horúceho leta, bol návrh Zákona o ochrane a podpore obetí trestných činov. Zákon považujeme za vhodnejší na riešenie násilia na ženách ako Istanbulský dohovor. Pripomienkovali sme opäť najmä nevyjasnenosť definícií rodu, ale aj podmienky pri akreditovaní subjektov poskytujúcich pomoc obetiam násilia. Pripomienky k „rodu“ boli akceptované (aj od iných organizácií vrátane KBS), z dokumentu výraz „rod“ (gender) vypadol.

Pripomienky sme už dávnejšie podávali aj k Transplantačnému zákonu, najmä k včleneniu embryonálnych buniek medzi darovanie, spracovanie a manipuláciu buniek na účely výskumu, čo bolo v rozpore s platnými zákonmi. Vyjadrili sme sa aj k dokumentu Dobrovoľné prísľuby a záväzky ku kandidatúre SR do Rady OSN pre ľudské práva, kde sme argumentovali proti podpore sexuálneho a reprodukčného zdravia žien, ako aj proti násiliu chápanému len rodovo.

Popri advokačnej činnosti FŽ absolvovalo prednášky pre základné školy, seniorov či mladých pro-life aktivistov.

AKTUÁLNE

Aktívna účasť na medzinárodnom samite

V dňoch 5. a 6. septembra sa Fórum života zúčastnilo na medzinárodnom samite (ide o medzinárodnú európsku sieť pro-life organizácií sledujúcich agendu ochrany života zo spoločensko-politického hľadiska a vymieňajúcich si postoje). Samit sa konal neďaleko Záhrebu.

Fórum života zastupovali na samite Agenda Europe predsedníčka Marcela Dobešová a Mária Raučinová. Na samite vystúpili s prezentáciami kľúčové osobnosti pro-life agendy, ako Gabriele Kuby, Sophia Kuby, Željka Markić, Gudrun Kugler, Brian Brown, Leo van Doesburg. Gabriele Kuby sa zamerala na filozofické pozadie súčasných ideológií, zdôraznila nedostatok prvenstva voči Stvoriteľovi a kult materializmu, ako aj dôraz na moc namiesto viery v Cirkvi. Spomenula otcov gender ideológií: Rousseaua, Freuda, Marxa a Engelsa, Foucaulta, Junga, Kinseyho, Butlerovú. Úlohou pro-life hnutí je „zozbierať rozbité kúsky celistvosti rodiny a spoločnosti“. Željka Markić charakterizovala metodiku a spôsob prenosu pro-life hodnôt na verejnosti: používať vedecké argumenty, moderný jazyk a prítiažlivú srdečnú komunikáciu. Brian Brown sa venoval stratégii, ktorá musí jasne stanoviť, kde sa nachádzame, aké sú naše silné a slabé stránky a aká je vízia o päť rokov. Gudrun Kugler rozoberala pojmy spravodlivosti, pravda, prirodzený zákon. Pre ňu je dôležité stať sa aktívnym, nie reaktívnym lídrom. Na panelovej diskusii vystúpili aj slovenskí účastníci Patrik Daniška s témou národného pochodu za život a Mária Raučinová s témou skúsenosť s blokádu ratifikácie Istanbulskeho dohovoru. Predsedníčka Marcela Dobešová počas prestávok v kuloároch informovala o spustenej petícii Citizen-

Go a výzve pre europoslancov odmietnuť Istanbulský dohovor. Ponúkla túto formu ako model pre ostatné krajiny, ako osloví svojich poslancov v Európskom parlamente a podporí ich petíciu voličov v danej krajine. V nasledujúcej časti programu sa na samite pracovalo v skupinách s témami: manželstvo, ochrana života, rodina, náboženská sloboda. Veľkú pozornosť vzbudilo plánované referendum o manželstve muža a ženy v Rumunsku. Samit ukázal, aký potenciál existuje v postkomunistických krajinách, čo môžu ponúknuť Západu a naopak, ako sa môžu obohatiť stratégiami a metodikou západných pro-life hnutí. Pravidelnosť vzájomných stretnutí, výmena kontaktov a koordinácia pri medzinárodných udalostiach týkajúcich sa dôstojnosti života a rodiny je dnes úplne nevyhnutná.

Mária Raučinová

Na panelovej diskusii vystúpili aj účastníci zo Slovenska. Snímka: Marek Michalčík

TÉMA: UMELE OPLODNIENIE

Dieťa nie je nárokovateľná položka

Zvyčajne neodolám, keď v kníhkupectve v sekcii medicínskej literatúry natrafím na lekársku etiku. Zaujíma ma, ako sa autor, ktorý sa nehlási ku katolíckej viere, postaví k témam umelého potratu, antikoncepcie, eutanázie, asistovanej reprodukcie. V poslednej, ktorú som držal v rukách (J. Šimek, *Lékařská etika*, 2015), ma pri téme umelého oplodnenia zaujalo: „Katolícka cirkev správne upozorňuje, že technika *in vitro* fertilizácie je neprirodzená. Škoda, že jediný záver, ktorý z toho faktu robí, je zákaz. Ten občas nerespektujú ani samotní veriaci. Neprirodzenosť počatia na sklíčku by mala byť skôr výzvou na opatrnosť, na zamyslenie nad tým, čo to robíme a ako to robíme.“ Je zaujímavé, ako autor ďalej úprimne varuje pred tým, aké možnosti sa technikami asistovanej reprodukcie otvorili – že už dnes je na svete niekoľko 60 až 70-ročných matiek, že oplodnenie na sklíčku si už nevyžaduje prítomnosť ani muža ani ženy, dokonca nemusia byť ani nažive, že možnosť rodičovstva sa otvorila aj ľuďom, ktorí by sa prirodzene vôbec nemohli stať rodičmi, ako napríklad osamelým ženám alebo homosexuálnym či lesbickým párom. A rovnako sa pýta, čo to spraví s psychikou dieťaťa, či vôbec jestvuje právo na dieťa, a obáva sa, že si tieto otázky vlastne ani nechceme klásť.

Pritom autorova výzva na zamyslenie, čo a ako sa pri umelom oplodnení robí, je presne to, čo Katolícka cirkev robí odvtedy, ako sa tieto techniky objavili a začali praktizovať. Či už to bola spočiatku umelá inse-

minácia, od polovice minulého storočia aj umelá fertilizácia (oplodnenie *in vitro*, IVF), až po súčasné veľmi rozšírené injektovanie spermie priamo do vajíčka (ICSI), a popri tom aj sprievodné techniky a javy (ako napríklad predimplantačná diagnostika, zamrazovanie embryí, surogátne materstvo). Ku všetkému tomu má magistérium Cirkvi nielen teologický postoj, ale aj filozofickú a antropologickú reflexiu – teda rozvinutie otázok, ktoré si kladú mnohí, a nielen veriaci. Lebo to, čo sa vďaka prepracovanému marketingu javí ako pomoc medicíny, je skôr dobre zamaskovaný biznis. To, čo sa ponúka ako liečba neplodnosti, nie je žiadna terapia, ale obídenie problému – až tak, že netreba ani „pacienta“, stačia len bunky. To, čo je prezentované ako cesta k dieťaťu a šťastnej rodinke, je v skutočnosti celý sled násilností – najprv donútenie tela ženy ovulovať viac než je prirodzené, potom donútenie vajíčka k oplodneniu (vpravenie spermie do neho technikou ICSI je ekvivalentom znásilnenia), odobratie buniek v najranejšom štádiu vývinu embrya na diagnostiku pred samotnou implantáciou, „naprogramovanie“ tela ženy na začiatok tehotenstva, ďalej donútenie embrya k uhniesdeniu v maternici (napríklad technikou asistovaného hatchingu), nekompromisné skartovanie nevyhovujúcich embryí, dôkladná prenatalná diagnostika, aby bola istota, že výsledný „produkt“ naozaj prešiel kontrolou kvality a nenarodí sa dieťa, ktoré nebude spĺňať požiadavky reklamných prezentácií a bilbordov.

TÉMA: UMELE OPLODNIENIE

To, čo na základe takýchto analýz niektorí vnímajú ako zákaz zo strany Cirkvi, samotné jej magistérium formuluje ako morálnu neprijateľnosť. Ide pritom o uhol pohľadu. Náuka Cirkvi je často vnímaná ako elektrický ohradník, ktorý je pripravený „kopnúť“ každého, kto sa ho pokúsi prekročiť. Cirkev je však oveľa radšej, keď jej náuka je vnímaná skôr ako odrazový mostík, ktorý chce človeka usmerniť alebo „vymrštiť“ do bezpečného priestoru dôstojného a radostného života. Veď v mnohých oblastiach života sú prítomné varovania a niekedy aj prísne zákazy a sankcie – a prijímame ich, lebo si uvedomujeme, že tým spoločnosť chráni aj nás (zákaz alkoholu pre vodičov je asi všetkým zrozumiteľný). Ak človek pochopí, akú hodnotu zákon či predpis alebo norma chráni, tak už zákon nepotrebuje.

Veľmi pekne to vyjadrili Angélique Ruhiová-Lópezová a Carmen Santamaríová, autorky knihy *Sprievodca neplodnosťou pre katolíkov*, ktorá vyšla na Slovensku minulý rok: „Sme hrdé na to, že Katolícka cirkev neochvejne bráni ľudskú dôstojnosť, aj pokiaľ ide o metódy liečby neplodnosti. Rešpektujú ju dokonca aj ľudia z iných náboženských tradícií, ktorým potenciálne nemorálne liečebné metódy nie sú po vôli, pretože práve ona je jednou z mála náboženských inštitúcií, ktoré sa neboja nahlas ozvať a podať jasné usmernenia ohľadom obrany ľudskej dôstojnosti a duálnosti zjednocujúceho a plodivého významu manželského aktu.“

Keď si človek začne toto uvedomovať, tak porozumie, že Cirkev nemôže súhlasiť so žiadnym spôsobom, ktorý vylučuje prirodzené spojenie muža a ženy pri splodení

Snímka: www.myfertilitychoices.com

dieťaťa (teda oddeľuje pohlavný úkon od úkonu plodenia) a nahrádza ho technickou intervenciou: či už je to umelá inseminácia (IUI), alebo *in vitro* fertilizácia (IVF), alebo injektovanie spermie do vajíčka (ICSI). O to viac, ak ide ešte aj o „darcovské“ bunky, teda vajíčko alebo spermia alebo obe bunky sú od iných ľudí a nie od manželov. Na druhej strane však treba pripomenúť, že Cirkev nielenže neodmieta, ale výslovne podporuje každé lekárske úsilie, ktoré smeruje k odstráneniu príčin neplodnosti a k tomu, aby manželia boli schopní prirodzeným spôsobom splodiť i donosiť dieťa.

Aj tento text chce prispieť k tomu, aby bolo zrejmejšie, že ak Cirkev niečo „zakazuje“, tak vlastne bráni dôstojnosť tiel muža i ženy, chráni intimitu manželov a ich dôverné telesné spojenie, pri ktorom ide o oveľa viac ako len o odovzdanie a spojenie pohlavných buniek. A chráni i dieťa, ktoré nemôže byť znížené – a teda zdegradované – na výsledný produkt laboratórneho technologického postupu, alebo predmet kúpno-predajnej zmluvy pri surrogátnej materstve, alebo na nárokovateľnú položku v zozname rodičov, ktorým sa vsugerúva predstava, že majú na dieťa právo.

Ján Viglaš (autor je morálny teológ)

Umělé oplodnění a jeho důsledky

Nechtěná neplodnost, nenaplněná touha po dítěti, představuje velikou bolest nejen páru, které mu se nedaří otěhotnět, ale i jeho blízkých příbuzných. Dnešní lékařská věda nabízí zdánlivě mnoho řešení, která se jeví být úspěšná. Obecně ale platí, že k řešení každého problému je potřebné přistupovat zodpovědně, s vědomím možných důsledků, morálních, právních, s vědomím možných zdravotních potíží.

Pro řešení neplodnosti se z principu nabízejí dvě výrazně odlišné cesty k dosažení porodu vytouženého dítěte. Jedno řešení spočívá v etiologické léčbě (odstraňování anebo ovlivnění příčin neplodnosti), druhý přístup spočívá v obcházení příčin neplodnosti. Do první skupiny, tzv. etiologické léčby, patří např. chirurgická léčba neprůchodnosti vejcovodů, chirurgické odstranění ložisek endometriózy, řešení a léčba příčin anovulace, podpora činnosti žlutého tělíska, tedy podpora plodnosti páru. Druhou skupinu reprezentují metody asistované reprodukce, kde diagnostické metody se využívají k potvrzení neplodnosti a k rozhodování, jak dlouho je vhodné vyčkávat se zahájením asistované reprodukce.

Metody asistované reprodukce

Asistovaná reprodukce (AR) je souhrn metod, při nichž k léčbě neplodnosti se používají laboratorní ošetření, přenos a úschova oocytů, spermií, embryí. Primárně lze rozlišit metody asistované reprodukce na metody manipulující s lidskými gametami a na metody manipulující s lidskými jedinci v embryonálním stavu.

Metody manipulující s gametami

Metody manipulující s gametami představují především různé formy inseminace. Podle místa zavedení spermií označovány jako techniky zavedení spermií do vejcovodu ITI (*Intratubal insemination*), nitroděložní inseminace IUI (*Intrauterine insemination*), zavedení spermií do děložního hrdla ICI (*Intracervical insemination*), intravaginální inseminace IVI (*Intravaginal insemination*) nebo třeba přímé zavedení spermií do břišní dutiny DIPI (*Direct Intra Peritoneal Insemination*).

Z těchto technik jsou v současné době nejčastěji užívané techniky IUI – intrauterinní inseminace. Tyto inseminace se ještě rozlišují na homologní, kdy se využijí vlastní gamety a heterologní (dárcovské).

Další skupinu manipulací s gametami představují laparoskopické techniky zavedení spermií a vajíčka do vejcovodu GIFT (*Gamete Intra-Fallopian Transfer*), technika zavedení vajíčka do vejcovodu s následnou inseminací FREDI (*Fallopian Replacement of Eggs with Delayed intrauterine Insemination*), zavedení vajíček a spermií do břišní dutiny POST (*Peritoneal oocyte and sperm transfer*). Z těchto technik se nejčastěji nabízí GIFT.

TÉMA: UMELÉ OPLODŇENIE

Metody založené na manipulacích s gametami se vyznačují nižším procentem úspěšnosti. Je potřebné zdůraznit, že se **nejedná o početí při pohlavním styku**, manželském spojení, výrazu manželské lásky. Dalším etickým problémem těchto technik je to, že gamety (spermie či vajíčko) mohou být před manipulací ještě vybírány jako „vhodné“ – dochází k **selekcím** ze strany člověka. Jednoznačně etickým problémem je heterologní oplodnění – gametami dárce. Další problém představuje stimulace ovulace, často v rámci těchto technik používaná.

Metody manipulující s embryi

Do druhé skupiny technik manipulujících s embryi patří mimotělní oplodnění a následný přenos embryí do dělohy, známé pod označením IVF ET (*In vitro fertilization and embryo transfer*). Rozlišují techniky zavedení embryí různého vývojového stádia a různými technikami. Při mimotělním oplodnění se často užívá některých mikromanipulačních technik. Jedná se např. o získávání spermií z nadvarlat, z varlat, aktivní zavedení jedné spermie do vajíčka pomocí injekce ICSI (*Intra Cytoplasmic Sperm Injection*), narušení obalu embrya

Snímková: www.ncbioethics.org

usnadňující jeho uhníždění v sliznici dělohy AH (*Assisted hatching*). Užívá se též kryokonzervace k uchovávání nadbytečných embryí s následným přenosem KET (kryoembryotransfer).

Obecný postup při IVF

Proces mimotělního oplodnění obvykle zahrnuje tyto kroky:

- 1) hormonální stimulace vaječníků, ke stimulaci jsou používány antiestrogeny (klomifencitrát, letrozol), hMG (lidský menopauzální gonadotropin), analoga GnRH v různých formách a protokolech.
- 2) odběr vajíček, (punkce zralých folikulů pod ultrazvukem transvaginálně), která je provázena selekcí ze strany odebírajícího
- 3) příprava spermií (získání ejakulátu – nejčastěji masturbací, zbavení semenné plasmy, bakterií, opět provázeno selekcí vhodných spermií)
- 4) oplození *in vitro* vajíček za vzniku nového lidského jedince – zygoty
- 5) kultivace embrya, kontrola, zda embryo splňuje stanovené kvalitativní požadavky, často provázeno preimplantační genetickou diagnostikou
- 6) přenos embrya či embryí do dělohy či vejcovodu, pokud kritéria splňují, zničení embryí, pokud požadovaná kritéria nespĺňujú, zamrazení embryí, pokud splňujú požadovaná kritéria, ale prozatím bylo nahrazeno jiným.

Pro umělé oplodnění se používají buď vlastní vajíčka ženy, vlastní spermie muže, nebo zárodečné buňky darované jinou osobou v rámci dárcovství gamet.

I pokud nedošlo ke stimulaci a bylo odebráno pouze 1 vajíčko - tzv. IVF

TÉMA: UMELÉ OPLODZENIE

nativ, je zde celá řada problémů, pro které nelze s touto technikou souhlasiť: spermie se získávají masturbací a vybírají se ty nejlepší - je zde selekce těchto pohlavních buněk; rozhodování člověka „odborníka“ o správné velikosti folikulu pro načasování punkce folikulu; k početí nedochází při pohlavním styku. Proto ani IVF nativ nemůže být a není v souladu s morálním učením Katolické církve.

Ukazatelé efektivity

Ukazatele efektivity mimotělního oplodnění jsou:

Implantation rate (IR) představuje podíl počtu všech implantovaných embryí v děloze, které jsou viditelné ultrazvukem k počtu všech transferovaných embryí;

Pregnancy rate (PR) představuje podíl žen, které otěhotněly (s klinickými známkami těhotenství), u nichž byl zahájen cyklus, případně byly odebrány oocyty či bylo přeneseno embryo;

Live birth rate (LBR) či *delivery rate* (DR) je podíl počtu porodů u žen, které podstoupily cyklus asistované reprodukce. Předpokládá se, že výsledku bylo dosaženo, jestliže bylo dosaženo porodu alespoň jednoho živého dítěte po nejméně 25 týdnech těhotenství.

Na základě záznamů statistické ročenky ÚZIS publikovaných v roce 2013 (za rok 2010) byla průměrná úspěšnost 20,3 % (13058 zahájených cyklů; 2648 zaznamenaných těhotenství). Výsledky potvrzují závislost ženské plodnosti na věku ženy. Nicméně podíl porodů představuje u žen ve věkové kategorii do 35 let jen 70% z klinických těhotenství, u žen kategorii 35-40 let to bylo 66% a u žen nad 40 let to bylo 49% porodů z daných klinických těhoten-

ství. Znamená to tedy, že s postupujícím věkem dochází i k poklesu ve schopnosti donosit po IVF počaté dítě.

Dále statistiky ÚZIS poskytují informaci o celkovém počtu embryí, které byly přeneseny do těla ženy. V roce 2010 jich bylo celkem 19193 z nichž bylo hlášeno celkem 3241 porozených dětí (při celkovém počtu 2648 nahlášených porodů). Průměrně tedy na jedno narozené dítě připadají další 4,92 přenesená embrya, která proces nepřežila.

Důsledky asistované reprodukce

Princip selekce:

Vždy, při každé z technik asistované reprodukce, dochází k určitému výběru - selekci gamet, v případě IVF technik často i embryí.

Důsledky na zdravotní stav ženy:

V důsledku stimulace nelze vyloučit riziko hyperstimulačního syndromu, který se vyznačuje především těmito příznaky:

- hypovolemie, tachykardie, oligurie,
- hyperkoagulační stavy (až s rizikem tromboembolismu),
- elevace jaterních testů,
- otoky - ascites, hydrothorax

Je prokázán vliv na jaterní funkce ženy ještě i dále v průběhu těhotenství, pokud se početí zdařilo a těhotenství se vyvíjí dál. Hyperstimulační syndrom se vyskytuje asi ve 40% případů stimulací. Stále není vyvrácen předpoklad, že léky na podporu stimulace ovulace zvyšují riziko rozvoje rakoviny ovarií. Riziko rakoviny vaječníku je po stimulacích v rámci IVF navýšeno dvojnásobně.

TÉMA: UMELE OPLODZENIE

Důsledky na zdravotní stav dětí počatých při asistované reprodukci

První přiblížení zdravotního stavu dětí vzešlých z mimotělního oplodnění nabízí statistické ročenky ÚZIS *Rodička a novorozeneц*. Z dostupných záznamů ročenek ÚZIS vyplývá, že novorozenci s patologickým nálezem, novorozenci suspektní a novorozenci zemřelí do 7. dne se po IVF ve srovnání s přirozeným početím rodí 4 krát častěji.

Další důsledky IVF

Pokud se zamýšlíme nad důsledky asistované reprodukce, nelze přehlédnout možná traumata v důsledku větší pravděpodobnosti těhotenské ztráty. Prožitek ztráty počatého dítěte často vede k dalším psychickým a vztahovým potížím. Určitá traumata může též přinést neadekvátní očekávání od metod IVF a následný „neúspěch“ v otěhotnění. Pokud se přistoupí na praktiky dárčovství, dochází k narušení integrity vztahu, manželství.

Řešení bez technik asistované reprodukce

S využitím stimulace a případně vyvolání ovulace:

Řešení nechtěné neplodnosti i bez postupování umělého oplodnění, pokud není respektován přirozený průběh cyklu nebo jsou používány léky, které poškozují zdraví ženy, má také svá rizika a důsledky.

Preskripce hormonální stimulace s využitím látek s antiestrogenním účinkem, jako je (klomifencitrát, letrozol, tamoxifen) se stala běžně nabízenou v gynekologické ambulanci.

Snímká: www.concebir.net

Při tom každá stimulace ovulace má riziko hyperstimulačního syndromu, který nemůžeme vyloučit. Hyperstimulační syndrom představuje řadu změn v důsledku těžkých hormonálních zásahů do organismu, které mohou následně vést do těchto stavů: hypovolemie, tachykardie, oligurie, hyperkoagulační stavy (až s rizikem tromboembolismu), elevace jaterních testů, otoky - ascites, hydrothorax. Je prokázán vliv na jaterní funkce ženy ještě i dále v průběhu těhotenství, pokud se početí zdařilo a těhotenství se vyvíjí dál. Klomifencitrát jednoznačně poškozuje kvalitu cervikálního hlenu, což též zhoršuje pravděpodobnost koncepce, a negativně ovlivňuje implantaci. Jinými slovy - při preskripci stimulace ovulace nikdy nelze vyloučit možný potratový účinek a riziko postižení zdraví ženy, a to i tehdy, pokud se stimulace nevyužívá v rámci technik asistované reprodukce, ale ve snaze o tzv. přirozený proces dosažení otěhotnění. Je tedy potřebné vnímat, že v souladu se stoupající preskripcí stimulace stoupá počet tzv. samovolných potratů. Na samovolné potraty připadá již téměř 40 % ze všech potratů.

TÉMA: UMELÉ OPLODZENIE

Průlom v řešení nechtěné neplodnosti

NaProtechnology představuje určitý průlom v řešení nechtěné neplodnosti, kdy je snaha o respektování skutečného průběhu cyklu na základě sledování změn kvality hlenu, který je vyhodnocen podle pravidle tzv. Creightonského modelu. Nicméně pokud se v rámci snahy o dosažení koncepce začne předepisovat stimulace ovulace, ženy jsou vystaveny výše uvedeným rizikům včetně možného časné potratového účinku této „léčby“.

MUDr. Lázníčková v rámci Centra naděje a pomoci vypracovala metodu NAPROHELP, představující snahu o pomoc v přirozeném procesu početí. Jedná se o přístup zaměřený na společnou plodnost páru – od počátku se tedy pracuje i s podporou plodnosti muže, není to metoda zaměřená jen na ženu. V rámci NAPROHELP se zásadně nepoužívají léky na vyvolání ovulace, používají se pouze přírodní gestageny a zásadně pouze po ovulaci prokázané dle STM – ne „kalendářně“. Základní filozofií je léčit poruchy plodnosti dle příčiny, a tak dosáhnout obnovy přirozené plodnosti páru.

Závěr

Touha po naplnění v rodičovství je přirozeně zakořeněna v našich srdcích. Při hodnocení možnosti léčby je ale nutné brát v potaz kontext důstojnosti lidské osoby. K početí má dojít pouze při pohlavním styku - žádná inseminace, žádné přenesení a spojení buněk na laboratorní misce pohlavní styk nenahradí. Při početí musí být zachována

úcta ke zdraví obou, tedy nesmí být podstupovány takové techniky, které poškozují zdraví a dokonce mají možný potratový účinek. Proto nelze souhlasit ani s aplikací léků na stimulaci ovulace. Při snaze o početí nelze získávat spermie masturbací. A při procesu početí nelze provádět selekci, tedy výběr „vhodných“ buněk, embryí...člověkem – tady se dostáváme do situace, kdy opravdu si člověk „hraje na Boha“. Odmítnout metody asistované reprodukce se nemusíme zdráhat, protože jejich úspěšnost je poměrně nízká a lepších výsledků lze dosáhnout etiologickou léčbou s využitím NAPROHELP. Navíc za nesrovnatelně menších finančních nákladů. Vedle finančních nákladů na samotné mimotělní oplodnění (v ČR je ročně z veřejného zdravotního pojištění na IVF vydáno kolem 425 mil Kč) se umělé oplodnění negativně podepisuje ve zvýšených finančních výdajích spojených s porody vícečetných těhotenství a s porody postižených dětí a následnou péčí o tyto děti.

V souvislosti s neplodností a umělým oplodněním lze otevřít i otázku náhradního rodičovství, které také umožňuje naplnit touhu po dítěti. Mnozí rodiče v případě, že jejich touha po vlastním dítěti zůstává nenaplněna, rozhodnou se tuto lásku, kterou v sobě mají, dát dítětem, kterým se toho nedostalo od jejich vlastních rodičů.

MUDr. Ludmila Lázníčková

(autorka je gynekologička,

zakladatelka Centra naděje a pomoci v ČR)

Kontakt: www.cenap.cz; e-mail: cenap@cenap.cz

Právna úprava umelého oplodnenia

Ak by sme chceli charakterizovať právnu úpravu umelého oplodnenia na Slovensku, asi najlepšia odpoveď by bola, že je chaotická, zastaraná, nedostatočná a centrá asistovanej reprodukcie sa ňou aj tak neriadia. Veď posúďte sami.

Záväzné opatrenie z roku 1983

Predpis, ktorý meritórne upravuje umelé oplodnenie je *Záväzné opatrenie Ministerstva zdravotníctva SSR č. 24/1983 o úprave podmienok pre umelé oplodnenie* (ďalej len „opatrenie“). Je to predpis, ktorý má už takmer 34 rokov, ide o podzákonnú normu s nízkou právnou silou a dopátrať sa k nemu chce poriadnu dávku trpezlivosti a bádateľského nadšenia. Hoci (pokiaľ viem) toto opatrenie nebolo nikdy zrušené, v praxi sa ním nikto neriadi. V právnom štáte by sme sa ním ale riadiť mali. Opatrenie síce dovoľuje umelé oplodnenie, súčasne však stanovuje aj viaceré rozumné limity, ktoré je dobré poznať. V prvom rade dovoľuje umelé oplodnenie len manželom, pričom žiadost' musia podať obaja. Umelé oplodnenie pripúšťa len zo zdravotných dôvodov (poruchy plodnosti manžela, poruchy ženských genitálií, riziko dedičnej choroby alebo vývojovej chyby a iné prekážky, pre ktoré nemôžu mať manželia spolu zdravé potomstvo). Umelé oplodnenie možno vykonať len u plnoletej ženy, spravidla vo veku do 35 rokov. Ak nie je možné použiť semeno manžela, môže sa so súhlasom manželov použiť semeno darcu, ktorého vyberie lekár. Manželia a darca majú zostať navzájom neznámi, no lekár musí zabezpečiť, aby šlo o darcu, ktorý nie je so ženou príbuzný v priamom pokolení, ani jej súrodenec. V zmysle opatrenia sa

Snímkka: www.pixabay.com

za umelé oplodnenie „považuje liečebný výkon, ktorým sa vykonáva na žene oplodnenie semenom manžela alebo semenom iného muža.“ Opatrenie teda za umelé oplodnenie považuje výhradne umelú insemináciu. S niečím takým, ako je oplodnenie mimo tela matky, prenos embrya, kryoprezervácia a podobne, opatrenie vôbec nepočíta. V tom čase sa tieto praktiky nerobili.

Transplantačný zákon

Čiastkové zmienky o umelom oplodnení, či všeobecnejšie o asistovanej reprodukcii, sa postupne začali objavovať aj v ďalších právnych predpisoch, a to aj vďaka preberaniu legislatívy EÚ. Transplantačný zákon (zákon č. 317/2016 Z. z.) rieši problematiku darcovstva buniek, tkanív a orgánov, pričom sleduje najmä kvalitu a bezpečnosť darovaných buniek s cieľom minimalizovať riziko infekcie a prenosu choroby pri transplantácii.

TÉMA: UMELE OPLODNIENIE

Zákon preberá šesť smerníc EÚ, v niektorých z nich sa objavujú aj zmienky o darovaní pohlavných buniek za účelom asistovanej reprodukcie. Tak sa do nášho zákona dostali ustanovenia o tom, že za partnerské darcovstvo sa považuje darcovstvo reprodukčných ľudských buniek medzi mužom a ženou, ktorí vyhlásia, že majú intímny fyzický vzťah. Alebo, že súčasťou písomného informovaného súhlasu darcu reprodukčných ľudských buniek určených na partnerské darcovstvo je aj možnosť použitia nepoužitých reprodukčných buniek na iné reprodukčné účely, na vedeckovýskumné účely alebo na ich likvidáciu.

Ako vidieť, je tu zjavný posun oproti záväznému opatreniu, ktoré v prípade umelého oplodnenia spomína výhradne manželov. Transplantačný zákon (smernice EÚ) predpokladajú poskytnutie asistovanej reprodukcie aj nezosobášeným partnerom, ktorí vyhlásia, že majú intímny fyzický vzťah. V praxi sa táto „transplantačná“ právna úprava zrejme považuje za právny základ pre umelé oplodnenie pre nemanželské páry. Lenže smernice sa nemajú chápať ako právny základ pre „legalizáciu“ určitých postupov umelého oplodnenia. Samotná Smernica 2004/23/ES, ktorá ustanovuje normy kvality a bezpečnosti pre darované ľudské tkanivá a bunky uvádza, že: „táto smernica by nemala byť v rozpore s rozhodnutiami prijatými členskými štátmi v súvislosti s používaním alebo nepoužívaním akéhokoľvek špecifického typu ľudských buniek, vrátane zárodočných buniek a embryonálnych kmeňových buniek.“ Ak teda národná legislatíva neumožňuje

je použitie pohlavných buniek určitým spôsobom, smernica sa nemôže chápať ako základ na zmenu takejto legislatívy. Prax na Slovensku je však taká, že umelé oplodnenie sa robí aj iným osobám, ako manželom.

Financovanie zo zdravotného poistenia

Ďalej je tu nariadenie vlády č. 776/2004 Z. z., ktorým sa vydáva katalóg zdravotných výkonov. Ide vlastne o zoznam oficiálnych, štátom uznaných zdravotných výkonov, ktorý obsahuje aj výkony asistovanej reprodukcie, vrátane *in vitro* fertilizácie a prenosu embryí. Čo je ešte dôležitejšie, nariadenie vlády č. 777/2004 Z. z. vydáva zoznam chorôb a určuje, ktorá liečba sa uhrádza z verejného zdravotného poistenia, ktorá sa uhrádza čiastočne a ktorá vôbec. Z nariadenia vyplýva, že v prípade umelého oplodnenia, oplodnenia *in vitro* (v skúmavke) a iných asistovaných metód oplodnenia sa na základe verejného zdravotného poistenia uhrádzajú najviac tri cykly výkonov asistovanej reprodukcie ženám do 39. roku života v týchto prípadoch:

1. chýbajúce vajcovody alebo nezvratné poškodenie vajcovodov, okrem stavov, ktoré vznikli ako následok predchádzajúcej sterilizácie alebo umelého prerušenia tehotenstva,
2. endometrióza ženy (abnormality sliznice maternice),
3. nezvratné poškodenie vaječníkov, ak nie je následkom umelého prerušenia tehotenstva,
4. idiopatická sterilita (dedične podmienená),

TÉMA: UMELE OPLODNIENIE

5. mužský faktor sterility - azoospermia, astenospermia (pokles počtu aktívnych spermí), ejakulačné dysfunkcie a ochorenia súvisiace s chemoterapiou alebo poúrazovými stavmi,
6. imunologické príčiny sterility,
7. riziko dedičného ochorenia, v dôsledku ktorého nemôžu mať manželia zdravé potomstvo a
8. endokrinné príčiny sterility.

Na základe nariadenia vlády sa teda všetci skladáme na spolufinancovanie umelého oplodnenia z vymenovaných dôvodov, vrátane technik IVF-ET.

Výhrada svedomia

Pre zdravotníkov (lekári, sestry, farmaceuti a iní) je dôležité vedieť, že na týchto úkonoch sa podieľať nemusia. Vyplýva to z Etického kódexu zdravotníckeho pracovníka, ktorý tvorí prílohu k zákonu č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti: „Od zdravotníckeho pracovníka nemožno vyžadovať taký výkon alebo spoluúčast na ňom, ktorý odporuje jeho svedomiu okrem prípadov bezprostredného ohrozenia života alebo zdravia osôb.“ Ak si zdravotník výhradu uplatní, musí informovať svojho zamestnávateľa, prípadne aj svojich pacientov.

Asistovanú reprodukciu (rovnako ako umelý potrat a sterilizáciu) nemusí poskytovať ani zdravotnícke zariadenie ako celok, ak „poskytovaniu zdravotnej starostlivosti bráni osobné presvedčenie zdravotníckeho pracovníka, ktorý má zdravotnú starostlivosť poskytovať.“ Teda ak v nemocnici nie sú zamestnanci ochotní robiť tieto výkony, nemocni-

ca ich poskytovať nemusí (§ 12 ods. 2 a 3 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti).

Záver

Z pohľadu množstva zničených životov je umelé oplodnenie výzva číslo jeden. Presné čísla má zhromažďovať Národný register asistovanej reprodukcie (zákon č. 153/2013 Z. z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme), no túto funkciu si neplní. Vieme však, že pri umelom oplodnení zomierajú na Slovensku tisíce počatých detí, zrejme ďaleko viac ako pri umelom potrate.

Naša legislatíva upravujúca umelé oplodnenie je chaotická, vnútorne rozporná a nedostatočná, čo zneužívajú kliniky asistovanej reprodukcie. Vyrastajú ako huby po daždi a ponúkajú všemožné služby, vrátane vytvárania nadbytočných embryí, selekcie „najkrajších“ embryí (čiže vyhadzovanie tých, ktoré sa nevyvíjajú dostatočne pekne), kryoprezervácie, ničenia či dokonca darovania embryí. Čo je ešte horšie, tieto nemorálne procedúry financujeme z verejného poistenia, keď štát nielenže dovoľuje porušovať práva počatých detí, ale takéto porušovanie aktívne podporuje.

Ak chceme tento stav zmeniť, musíme sa vydať na dlhú a náročnú cestu vysvetľovania a zmeny názorov ľudí, pretože verejná mienka za roky našej nečinnosti zašla už príliš ďaleko. S osvetou treba začať najskôr s praktizujúcimi veriacimi a postupne ju rozšíriť aj na ostatných. Čím skôr začneme, tým lepšie.

Patrik Daniška (autor je právnik)

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

KAMPANE

POHODA

Každý rok sa na Pohode stretávame s tým, že ľudia vedia len veľmi málo o tom, ako rýchlo sa dieťaťko vyvíja už v prvom trimestri. Niektorí si myslia, že po celý ten čas je len beztvárny zhluk buniek. Vyzbrojili sme sa teda sériou obrázkov z prenatálneho vývoju, ktoré si mohol prezrieť každý, aj keď sa nechcel pristaviť úplne v stánku.

Zrnko maku, šošovica, limetka či avokádo - aj takúto veľkosť sme kedysi boli. Naša malá výstava ukázala veľkosť nenarodeného dieťaťka od 1. do 24. týždňa tehotenstva. Pri každom predmete sa nachádza aj popis, čo dieťaťko v danom veku dokáže a ktoré časti tela už má vyvinuté. Takáto názorná pomôcka sa tešila veľkému záujmu hlavne zo strany malých detí.

Ovocie vďaka svojej názornosti zaujalo hádam každého, kto sa pristavil pri stánku.

Náš dlhoročný dobrovoľník Marián diskutuje s návštevníčkami stánku.

Nápis „Nájdí 6 rozdielov“ už zďaleka lákal okoloidúcich prísť bližšie k stánku. Napísaný však bol pri dvoch identických obrázkoch – pointa bola inde.

Zblízka si návštevníci mohli prečítať niekoľko paradoxov toho, ako rôzne dokážeme v našej spoločnosti vnímať dve rovnaké nenarodené deti len na základe toho, či sú chcené alebo nechcené. Napríklad webové stránky pre budúce mamičky už niekoľkočíslové embryo označujú ako dieťaťko či bábätko, stránky schvaľujúce interrupciu používajú aj pre niekoľkomesačné dieťa pojem plod a podobne.

KAMPANE

Uvedomujeme si, že informácie o hodnote života od počatia treba mladým komunikovať čo najskôr, kým ich prirodzené hodnoty nenarušia médiá či pro-choice orientovaní ľudia z ich okolia. Tieto dievčatá si kolegyňu vypočuli s veľkým záujmom.

Slečny rovnako zaujalo názorné prirôvanie, aké veľké boli kedysi v maminom brušku.

CAMPFEST A LUMEN

Účastníkov sme oboznamovali s aktivitami Fóra života, ale tiež s tipmi, ako by oni vo svojom okolí mohli pomôcť ochrane života od počatia - napríklad zapojením sa do dobrovoľníctva pri našich kampaniach či propagáciou Poradne Alexis a projektu Zachráňme životy.

Mladí manželia si prišli po nálepku aj pre svojho zatiaľ nenarodeného drobca.

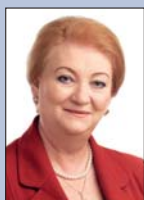

S účastníkmi festivalu sme absolvovali viaceré zaujímavé a podnetné rozhovory. Vypočuli sme si svedectvá o tom, ako mladí komunikujú prolife témy svojim rovesníkom či o tom, ako sa dieťaťko, ktorému lekári nedávali šancu (a mamičku doslova tlačili k interrupcii), narodilo zdravé.

Ani na 25. ročníku festivalu Lumen v Trnave nechýbal náš stánok Fóra života. Okrem možnosti odfotiť sa s pápežom Františkom si mohli účastníci festivalu zasúťažiť v našom pro-life kvíze.

ZO ZÁPISNÍKA EUROPOSLANKYNE

Pred časom sa vo svetových médiách objavila správa, že nová technológia, ktorá sa začala využívať na upravovanie poškodených génov, nie je zďaleka taká

bezpečná, ako sa doteraz predpokladalo. Vedci z univerzity v americkom štáte Kolumbia totiž preukázali, že môže do genómu zaviesť stovky neúmyselných mutácií.

Výskumníci zistili, že zatiaľ čo sa s jej pomocou podarilo opraviť gén, ktorý spôsobuje slepotu, u dvoch nezávislých príjemcov gémovej terapie prišlo k viac ako 1 500 nezamýšľaným mutáciám.

Takéto správy potvrdzujú dôležitosť ochrany ľudského života a etiky v medicínskom výskume aj v praxi. Dávajú za pravdu nám, ktorí trváme na dodržiavaní prísnych pravidiel, ktoré nedovolia len tak experimentovať so životom človeka ani vtedy, ak je cieľom vyvinutie novej liečby. Pretože ani tie najlepšie teoretické modely a najvýkonnejšie počítače nedokážu spoľahlivo predísť nezamýšľaným dôsledkom. A ak nastanú, namiesto radosti z vyliečenia prichádza trápenie, niekedy dokonca smrť.

Život človeka je dar, nie materiál na pokusy. To platí v každej situácii, bez ohľadu na to, či ide o nenarodené dieťa, pacienta v nemocnici, nevyliečiteľne chorého alebo trpiaceho človeka. Lebo len spoločnosť, ktorá sa zaviazala tento život bezvýhradne chrániť od jeho počiatku po prirodzený koniec, dáva ľuďom istotu, že môžu dôverovať jej inštitúciám aj vtedy, keď sú

najviac zraniteľní.

Každá výnimka z povinnosti chrániť ľudský život bez ohľadu na okolnosti umožňuje relativizovať jeho hodnotu, hodnotu ľudskej bytosti. Ak je dovolené zabiť ľudský plod, prečo nie novorodenca s vrodenuou chorobou? Prečo nie starého človeka trpiaceho na Alzheimerovu chorobu? Ak môžeme upravovať gény, môžeme rozhodovať aj o tom, ktoré dieťa sa narodí a ktoré nie? A ak legalizujeme usmrtenie človeka na jeho vlastnú žiadosť, je len otázkou času, kým nás prestane zaujímať, či namiesto smrtiacej injekcie v skutočnosti nepotreboval našu pomoc a lásku.

Ziaden zákon nemôže nahradiť svedomie lekára alebo vedca. Môže však nastaviť hranice, ktoré nie je možné prekročiť. Tam, kde ide o život a zdravie človeka, musí byť opatrnosť vždy na prvom mieste. V Európe preto potrebujeme také pravidlá, ktoré upevnia ochranu ľudského života pred nezamýšľanými dôsledkami najnovších medicínskych technológií. A Fórum života by rozhodne malo patriť k tým, ktorí sa aktívne zapájajú do ich prípravy.

Anna Záborská

Snímka: www.pixabay.com

KONKRÉTNÁ POMOC

Tehotné mamičky bojujú, Alexis im pomáha

Mesiace február až júl nám v poradni Alexis priniesli 64 nových prípadov. Dvadsaťtri z týchto žien sa priamo rozhodovalo o tom, či si dieťaťko nechajú, alebo nie. Žiaľ, niektoré klientky sa na nás obracajú s prosbou o radu, ako potratíť doma, prípadne sa pýtajú na potratovú tabletku – pre interrupciu sú už rozhodnuté a napriek našej snahe nie je s nimi reč o iných možnostiach. Za posledné mesiace teda vieme o viacerých prípadoch, keď sa príbeh neskončil šťastne. Niektoré tehotenstvá končia spontánnym potratom, prípadne sa vôbec nedozvieme, ako to s mamičkami a ich deťmi dopadlo. Našťastie však vieme aj o troch deťoch, ktoré sa podarilo zachrániť aj s naším príspevom. V čase uzávierky tohto čísla práve čakáme, ako sa rozhodnú dve mamičky, s ktorými sme v tomto čase v kontakte.

V posledných týždňoch bolo v poradni prípadov menej, no práce neubúdalo. Množstvo času sme venovali písaniu projektov či príprave materiálov na letné festivaly, na ktorých sme sa aj zúčastnili spolu s kolegami z Fóra života. Pred koncom školského roka sme tiež zrealizovali niekoľko prednášok na základných školách.

Na zamyslenie vám prinášame príbeh jednej z našich klientok:

Karolína zvažovala interrupciu ešte v zime. Na potrat ísť nechcela, no zdalo sa jej to ako najlepšia možnosť, keďže už má dve deti, na ktoré zostala sama (resp. so svojimi rodičmi), takže život nemá jednoduchý. Do jej života vstúpil nový muž, no dôverovať mu začala príliš skoro – a príliš skoro s ním aj otehotnela. Otec dieťaťa sa najskôr tešil,

z ničoho nič si však vzal do hlavy, že dieťa určite nie je jeho. Možno preto, lebo, ako sa onedlho ukázalo, práve on sám mal s vernosťou problém. Postupne začali vychádzať najavo jeho klamstvá. Okrem iných „známostí“ mal doma manželku a dieťa, dokonca, ako neskôr Karolína zistila, pred ňou vystupoval pod falošnou identitou. Karolína s ním postupne prerušila kontakt. Tretie dieťa za týchto okolností vyzeralo ako neprekonateľná prekážka. Nebyť jej známej, ktorá sa všemožne usilovala dieťa zachrániť, už by zrejme nežilo. Okrem pevnej ľudskej podpory jej vybavila stretnutie u nás v poradni, čo zas viedlo k zaradeniu do projektu Zachráňme životy a k vybaveniu núdzového ubytovania v krízovom centre (s rodičmi má už dlho zlý vzťah, doma ostať nemohla). Vďaka darcom, ktorí sa nám v poslednej dobe ozvali, sme jej mohli poskytnúť aj menšiu hmotnú pomoc. S Karolínou sme sa stretávali niekoľko mesiacov, počas ktorých sme si s ňou zažili rôzne výkyvy – túžbu vrátiť sa k partnerovi aj pomstychtivé správanie voči nemu v hneve. Plač a ľútosť nad tým, že dieťa nenechala potratíť, lebo si vraj vďaka tehotenstvu pokazila život – o pár dní však ona sama dohovárala kamarátke, ktorá zvažovala potrat. Napriek všetkému treba uznať, že s Karolínou bola dobrá spolupráca, za všetku pomoc bola vďačná, dokonca aj sama aktívne hľadala spôsoby, ako svoju situáciu čo najlepšie riešiť. V súčasnosti sa nachádza v zariadení núdzového bývania a už sa aj teší z novonarodeného dieťaťa. A my sa tešíme s ňou.

Petra Heretová, Poradňa Alexis

KONKRÉTNÁ POMOC

Desaťročný jubilant – projekt Zachráňme životy

Takmer desať rokov ubehlo, odkedy uzrel svetlo sveta projekt na podporu matiek s deťmi v bezvýchodiskovej životnej situácii Zachráňme životy. Prichodí nám teda bilancovať komplexnejšie.

Fórum života realizuje projekt Zachráňme životy ako svoj ťažiskový program konkrétnej pomoci. Keď sme sa na začiatku zamýšľali nad tým, ako účinne chrániť ľudský život, zhodli sme sa, že bez konkrétnej pomoci tehotným ženám, matkám s deťmi, ktoré sa ocitli v krajnej životnej situácii, to nepôjde. Veľa sa hovorilo o slobodnej voľbe ženy rozhodnúť sa pre dieťa. Ale ako sa môže žena rozhodnúť, keď nemá dostatok informácií a podmienky na to, aby sa mohla slobodne a správne rozhodnúť pre život? Počas dvadsaťročnej práce so ženami s deťmi sa na mňa viaceré obracali s prosbou o podporu. Poznámali, že keby boli stretli aspoň jedného človeka vo svojom okolí, ktorý by ich povzbudil, podporil, že to zvládnu a podal im pomocnú ruku, určite by sa rozhodli pre život svojho dieťaťa. Mnohé z nich podstúpili umelé ukončenie tehotenstva a dodnes sa s tým nevyrovnali.

Miriam, Margaréta a Mária boli prvé tri tehotné ženy, s ktorými sme v projekte začínali. Každá mala za sebou iný životný príbeh, ale jedno mali spoločné. Bez pomoci ľudí ochotných pomôcť by to nezvládli. V tom je vlastne podstata projektu. Spája ľudí, ktorí sú ochotní pomôcť, s ľuďmi, ktorí potrebujú pomoc. Za desať rokov sa v pro-

jekte vystriedalo 138 žien, narodilo sa 122 bábätiok a vďaka darcom a spolupracovníkom projekt stále napreduje. Postupne sme riešili vyše 2120 prípadov a darcovia prispeli sumou viac ako 300 000 eur.

Začínali sme s entuziazmom, ale bez prostriedkov. Vsadili sme na transparentnosť a dôslednú informovanosť, aby si každý darca mohol overiť, na ktorú príjemkyňu pomoci a na akú službu prispel. Usilovali sme sa pohotovo reagovať na otázky, emaily a podnety. Postupne rástol nielen počet darcov, a tým aj príjemkyň pomoci, ale aj spolupracovníkov. Všetkým sme veľmi vďační. Za všetkými menami žien v núdzi sú konkrétne osudy: Margaréta s vážnou diagnózou porodila prekrásneho Janička, zo 16-ročných študentiek Katky, Lenky a Leny sú dnes starostlivé mamy, ktoré dokončili štúdium a zmaturovali. Sára, odchovankyňa detského domova, sa zmierila so svojou mamou, ktorá žila na ulici a stretla svojich osem súrodencov, ktorí jej s dieťaťom pomáhali. Smutnejší je už príbeh študentky, ktorá napriek obrovskému odporu „svokrovcov“ túžila dieťaťko priviesť na svet, no masívny tlak spôsobil, že oň prišla. Hlboko prežívame aj príbeh Ruženy, ktorá dala život svojmu šiestemu dieťaťku a po pol roku podľahla onkologickému ochoreniu.

KONKRÉTNĀ POMOC

Mnohým dievčatám a ženám sa aj našim pričinením podarilo vyriešiť situáciu ešte skôr, ako sa dostali do projektu. Pre iné bol projekt záchranným kolesom. Ani jedna neofutovala, že sa rozhodla pre dieťaťko. Matky i deti často čelili viacerým zdravotným komplikáciami, ale keď videli, koľko dobrých ľudí stojí pri nich, nevzdávali sa, ale šli ďalej. Viaceré v krajnej situácii chceli dokonca so

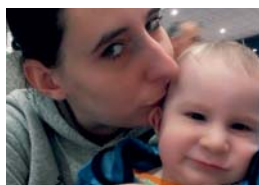
životom skončiť, našli však záchranu a nádej vo vás, milí darcovia a spolupracovníci. Pri desaťročnom bilancovaní sa teda patrí zo srdca vám poďakovať. Len vďaka vám môže dnes projekt jubilovať.

Mária Demeterová,
koordinátorka konkrétnej pomoci
a projektu Zachráňme životy

Margaréta
Môj veľký strach, že sa nedokážem o dieťa postarať vzhľadom na moju diagnózu vystriedala obrovská

radosť, že konečne mám pre koho žiť a bojovať s nepriazňou osudu. Stále myslím na to, akú obrovskú chybu by som urobila, keby som sa rozhodla tak, ako som pôvodne chcela. Pomohli ste mi správne sa rozhodnúť.

Andrejko
s maminou
Silviou
Tak a takto sa ja mám dobre vďaka dobrým ľuďom.

Blanka

Rukou prechádzam po vlásokoch svojej dcéry a premýšľam, ako by vyzeral môj život bez nej. Myslíenkami som s vami a ja a moje deti na vás myslíme pri každej našej modlitbe.

Viola

Najskôr bolo ťažké sa rozhodnúť pre život dieťaťka. Nakoniec som sa rozhodla reálne dať ho na adopciu. Nebolo to pre ňu ľahké, ale teším sa z toho, že som mu dala život a verím, že v novej rodine nájde skutočný domov. Usilujem sa s tým vyrovnáť. Často navštevujem psychologičku, s ktorou sa o tom veľa rozprávam.

Tomáško
Volám sa Tomáško a chcem vám niečo povedať. Keďže sme s mamkou sami, nemáme nikoho, žiadnu rodinu, kto by ma postrážil, tak som absolvoval úradne vybavovačky spolu so svojou mamkou. Keď vyrastiem, už to bude pre

mňa malina. Chcem poďakovať vám i všetkým, že ste mamke a mne pomáhali.

Sára
Vďaka za vašu pomoc. Nechcem ju premárniť... Nikdy som si nemyslela, koľko cudzích ľudí je ochotných

mi pomôcť. Dobré, že som nedala na moje negatívne životné skúsenosti a rozhodla som sa dieťa prijať. Synček mi je odmenou.

Marieta s Karolínkou

Chceme sa poďakovať za pomoc pre Karolínku, že dostala šancu žiť. Umožnili ste mi, aby som sa dostala bližšie k svojim trom deťom, ktoré boli pôvodne v detskom domove, aby so mnou nežili na ulici. Veľmi mi pomohli financie z projektu, najmä pred pôrodom, keď som nemala vôbec žiaden príjem. Z celého srdca Vám za pomoc ďakujeme. Doteraz som sa nikdy nestretla s takou podporou. Som z toho dojatá a šťastná.

Snímkky: Archív Zachráňme životy

PROJEKT

Tisícpäťsto výtvarných prác o rodine

Už dávnejšie som premýšľal, ako osloviť mladých s pro-life a s prorodinnými otázkami. Ako aktívne priniesť tieto témy do škôl, tam, kde mladí ľudia čerpajú časť svojich celoživotných postojov. Ak by sme napríklad chceli stráviť dve hodiny v každej z troch tried v štyroch ročníkoch na 2 204 základných školách a 847 stredných, museli by sme každý rok venovať pro-life prednáškam 73 224 hodín.

Také množstvo prednášok ročne nezvládne žiadne pro-life združenie. A budme úprimní – koľkokrát žiaci na takýchto prednáškach namiesto pozornosti pozerajú do mobilu a baví sa. Treba ísť na to inak. České Hnutie pro život sa drží hesla „*J sme kreatívni, j sme pro život*“. Podobne možno uvažovať aj na Slovensku. Napadlo mi zorganizovať na školách výtvarnú súťaž o ceny. Možno to otvorí diskusiu o týchto témach. A nemusí to byť ani finančne náročné. Desiatitisíce žiakov sa bude sústrediť na tému rodiny a ochrany života. Stojí to za to! Povzbudzujúcou skutočnosťou bol aj fakt, že na projekt Fóra života s názvom *Škola patrí deťom*, v ktorom sa rozposlalo na školy DVD o rodovej ideológii, sa popri pozitívnych reakciách objavila iba jedna negatívna spätná väzba. Jedna z tisícov škôl.

A tak sme šli do toho. Na tému s názvom *Rodina a základné ľudské právo na život* grafička Alena Harineková vytvorila plagát. Na jeho tlač a na odoslanie do troch tisícov škôl som zháňal peniaze cez e-mail. Nešlo predsa o naše vrecká, ale o osvetu medzi mladými, treba dať ľuďom možnosť zapojiť sa. Napokon sa to podarilo, hoci s cenami do súťaže to bolo náročnejšie. Vyžadovalo to (len) pár tisíc e-mailov a množstvo telefonátov. Získali sme pobyt pre rodiny, notebook, sprevádzanie v katedrále otcom biskupom Haľkom,

koučing, fotenie rodín a žiakov, dokonca zeleňinu i ďalšie ceny.

Netušili sme, koľko škôl plagát vyvesí, koľko učiteľov a katechetov oslovených aj cez katechetické úrady (vdaka!) sa zmobilizuje, ani koľko žiakov sa zapojí. Všetko však dopadlo výborne. Poslali nám 1 500 výtvarných prác, z ktorých komisia vybrala tri víťazné diela v kategóriách: ZŠ 1-4, ZŠ 5-9 a stredné školy. Rozdali sme aj osobitné ocenenia – za tímového ducha a empatiu, za pro-life diela, za angažovanosť v ochrane života a tiež pre „výnimočných súťažiacich“. Slávnostné odovzdanie cien sa uskutočnilo v Dome Quo vadis v Bratislave, kde boli víťazné práce vystavené počas mesiaca.

Cieľ sa podarilo splniť – zapojili sme stovky žiakov do vnímania dôležitosti rodiny a ochrany ľudského života. Víťazné diela si môžete pozrieť na www.zazivotarodinu.sk. Pozývame už teraz sponzorov na podporu ročníka 2018. Investícia do mladých sa nám vždy vráti.

Tomáš Kováčik, Asociácia za život a rodinu
Snímky: archív T. Kováčika

PROJEKT

Marek Mitter, 1. cena, základné školy, ročníky 5-9

Eliška Orihelová, cena pre výnimočných

Rafael Hudák, 1. cena, základné školy, ročníky 1-4

Silvia Fidiriková, 1. cena, stredné školy

Tereza Zatkuliaková, 2. cena,
základné školy, ročníky 1-4

ĎAKUJEME

Srdečná vďaka patrí sponzorom: biskupovi Jozefovi Haľkovi, Rodinkovu, Penziónu u Hanky v Telgárte, Centru Salvator, kníhkupectvu Mrkvička.sk, Thermal Corvinus, Vitazelu, Jurovi z repasopa.com, Rekrea Škutovky, p. Baginovej, fotografovi Tonymu Fričovi, Lige pár páru, ZOO SNV, Alenke Harinekovej ako aj jednotlivcom, ktorí prispeli finančne.

PS: Ak by ste mali nápad, čo urobiť s 1500 krásnymi výkresmi, ozvite sa nám :).

ZO ZÁPISNÍKA EUROPOSLANCA

Zameriam sa na pro-life témy v Európskom parlamente, aj keď zaujímavých udalostí by bolo viac. V apríli 2017 sa v Bruseli konal II. transatlantický samit

pro-life zákonodarcov. Najpoprednejších predstaviteľov hnutí a organizácií Európy a iných kontinentov bolo niekoľko desiatok. Za Slovensko sa ho zúčastnili: Marcela Dobešová z Fóra života a poslankyňa NR SR Anna Verešová. Mal som tú česť predsedáť jednej diskusnej skupine. Genderová ideológia sa snaží o zmenu sveta, ktorá popiera prirodzenosť človeka. Našou odpoveďou by mali byť zákony, ktoré rešpektujú ľudskú dôstojnosť od počatia po prirodzenú a dôstojnú smrť.

Koncom mája som spoluorganizoval konferenciu o paliatívnej starostlivosti zameranú na tému mobilných hospicov na Slovensku a v EÚ. Dôstojne zomierať by rozhodne mal každý človek. Mobilné hospice dokážu zabezpečiť potrebnú starostlivosť umierajúcemu v kruhu svojej rodiny. Keďže moja manželka Andrea je lekárka, ktorá sa paliatívnu starostlivosťou profesne zaoberá, túto tému poznám nielen z politického či medicínskeho hľadiska, ale počúvam od nej veľa skutočných príbehov o zomieraní. Odborníci, ktorí sa zaoberajú paliatívnu starostlivosťou, sa denno-denne stretávajú nielen s utrpením pacientov, ale aj s prekážkami, ktoré im v praxi a výkone hádže pod kolená naša legislatíva, ako aj zle nastavené mechanizmy zdravotnej starostlivosti. Preto

možnosť vymeniť si skúsenosti z iných krajín EÚ a zámoria je veľmi potrebná. Dúfam, že som aspoň troškou prispel k tomu, aby mobilné hospice mali svoje stále miesto aj na Slovensku.

Chcem sa zmieniť ešte o Istanbulskej dohovore. V mene boja proti násiliu páchanému na ženách sa do našej legislatívy snaží implementovať genderová ideológia. Prináša veľa nebezpečných, prekručených a viacznačných pojmov, ktoré v skutočnosti menia najzákladnejšie pochopenie o prirodzenosti človeka, o pravde o ňom. Neziskové organizácie na Slovensku na čele s Fórumom života to hneď rozpoznali a od začiatku na to upozorňujú. Vďaka tlaku verejnosti Slovensko zatiaľ tento dohovor neratifikovalo. Avšak je tu veľmi silný tlak z EÚ a snaha prijať zo strany Európskej únie Istanbulskej dohovor ako celok, bez nutného súhlasu všetkých členských štátov a to cez inštitúcie EÚ. Na výbore pre Občianske práva a slobody, kde som plným členom, sme ho už mali predložený na hlasovanie. Pro-life poslanci z niekoľkých štátov vrátane Anny Záborskej k nemu predložili svoje pozmeňovacie návrhy, ale hlasovaním sme boli priam rozdrvení. Dokument bol prijatý (60 za a 12 proti). Na konci si zatlieskali a ironicky sme si s Ankou povedali, že neotvorili šampanské...

Žiaľ, dokument Európsky parlament prijal. Myslím si, že keby sa Dohovor skutočne zameral na pomoc týraným ženám a nie na presadzovanie prevrátenej genderovej ideológie, žiadny štát by ho nemal problém prijať.

Branislav Škripek

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

USA

Lekárom v detskej nemocnici vo Filadelfii sa podarila unikátna operácia, pri ktorej úspešne oddelili siamské dvojčičky - sestry zrastené hlavami v oblasti lebkovej klenby. Podľa vyjadrení lekárov ide o veľmi zriedkavý prípad, ktorý sa vyskytuje približne u 4-6 siamských dvojčiat z desaťtisíc. Sestry mali približne 10 mesiacov, celý zákrok trval viac ako 11 hodín. Deti sa narodili predčasne, desať týždňov pred očakávaným termínom. Najväčším problémom bolo prepojenie časti nervovej sústavy oboch dvojčiat a tiež viaceré spoločné tepny v hlavovej časti. Rekonštrukčný chirurg Jesse A. Taylor sa vyjadril, že v tomto prípade išlo o skutočné majstrovstvo tridsaťčleného operačného tímu. Prognóza lekárov pre sestry Erin a Abby je priaznivá, očakáva sa ich skoré uzdravenie.

<https://www.hli.org.pl>

Belgicko, Vatikán

Pápež František listom dôrazne vyzval belgický rád Bratov lásky (Fratres Caritate – F.C.), aby upustili od eutanázie vo svojich psychiatrických nemocniciach. Rád bol založený v roku 1807 a jeho úlohou je poskytovať zdravotnícke služby i duchovnú útechu chorým. V máji tohto roku však ním spravované nemocnice schválili možnosť eutanázie pre nevyliciteľne chorých. Rád v súčasnosti spravuje 15 psychiatrických nemocníc na území Belgicka. Pápež označil tieto praktiky za neakceptovateľné a vo vážnom rozpore s učením Cirkvi o posvätnosti života. Vyzval na ich okamžité ukončenie a adresova členom rádu deklaráciu, v ktorej prisľubia, že budú postupovať v súlade s učením Katolíckej cirkvi. Varoval ich aj pred možnými dôsledkami ich konania na základe kanonického práva.

V Belgicku je legislatívna úprava eutanázie veľmi liberálna, od roku 2014 je možné ju aplikovať aj deťom.

<http://www.lifeneews.com>

Prípad Charlie Gard

Svetovou verejnosťou rezonoval počas júna a júla prípad Charlieho Garda, nevyliciteľne chorého chlapca hospitalizovaného v britskej nemocnici Great Ormond Street Hospital, ktorého rodičia bojovali o možnosť experimentálnej liečby syna. Charlie trpel na zriedkavé mitochondriálne ochorenie spôsobujúce degeneráciu svalov. Jeho prognóza bola spočiatku priaznivá do tej miery, že by mohol byť prevezený do iného zdravotníckeho zariadenia na experimentálnu liečbu, časom sa však zhoršila. Britské súdy počas niekoľkých mesiacov viackrát rozhodli, že pacient má byť po čase prevezený do hospicu a následne odpojený od prístrojov. Rozsudok potvrdil svojím rozhodnutím aj Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu. Medzitým sa jeho rodičia snažili získať možnosť liečiť Charlieho v zahraničí, pomoc najprv prisľúbila klinika patriaca inštitúcií Colombia University v Spojených štátoch amerických a vďaka ochote amerických úradov prijať rodinu sa javila príležitosť reálne, no neskôr sa prognóza pacienta zhoršila a klinika sa plánov na jeho experimentálnu liečbu vzdala. Následne ponúkla spoluprácu rímska klinika Bambino Gesù, ktorá bola schopná starať sa o Charlieho „tak dlho, ako mu ešte ostáva“. Britskí lekári však podľa vyjadrenia nemocnice nevideli možnosť bezpečného prevozu pacienta. Nakoniec bol v hospici odpojený od prístrojov a 28. júla zomrel. Prípad Charlieho Garda aktivizoval aj mnohých ochrancov života, na jeho podporu vznikli celosvetové petície. Podporu

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

jemu a rodičom vyjadrili aj americký prezident Donald Trump a pápež František.

<https://www.hli.org.pl>

<https://www.lifesitenews.com>

Česká republika

Okresný súd v meste Prachatice nariadil blokáciu internetovej domény, kde bola ženám ponúkaná potratová tabletká RU 486. Proces sa začal na podnet Hnutí pro život, ktoré podalo trestné oznámenie na neznámeho páchatela, keďže tabletká nie je v Českej republike povolená. Súd sťažnosti vyhovel a konštatoval, že stránky protiprávne ohrozujú život a zdravie žien a ich nenarodených detí. Uviedol, že riziko je zvýšené najmä z dôvodu pravdepodobnej aplikácie prípravku mimo zdravotníckeho zariadenia, keď pri neodbornej manipulácii dochádza k ohrozeniu zdravia a vážnym komplikáciám. Neznámy páchatel zriadil doménu najprv na serveri registrovanom v Singapure, neskôr ju presunul do Česka, kde však bola na základe platného súdneho rozhodnutia zablokovaná. Firma poskytujúca registráciu domény je ďalej povinná zdržať sa poskytovania služieb jej majiteľovi.

<https://hnutiprozivot.cz>

Čile

Národný parlament v Čile schválil novú právnu úpravu, na základe ktorej možno v niektorých prípadoch vykonať umelý potrat. Dosať bola interrupcia v krajine úplne zakázaná. Ide napríklad o znásilnenie, keď bude možné uskutočniť interrupciu dokonca bez ohľadu na štádium tehotenstva, alebo situáciu, v ktorej je výrazne znížená životaschopnosť plodu. S návrhom nového

zákona prišla úradujúca prezidentka Čile Michelle Bachelet zo Socialistickej strany. Zatiaľ čo liberáli a zástancovia práva na potrat neskryvali spokojnosť s novelou zákona, množstvo ľudí vyjadrilo svoj nesúhlas. Propotratové skupiny často v poslednom období opakovali potrebu interrupcie pre prípad ohrozenia života ženy, no hoci bol potrat v Čile dosiaľ nelegálny, nikdy sa nestalo, že by niekto bol stíhaný za zachranu matky v ohrození zdravia či života. Išlo teda o úmyselnú manipuláciu verejnej mienky. Jednoznačne proti úprave vystúpil biskup Cristián Cordero, ktorý úpravu označil za zákon v rozpore s ústavou, keďže tá garantuje každému právo na život bez ohľadu na jeho štádium. Úpravu ešte musí schváliť Ústavný súd, aby definitívne vstúpila do platnosti.

<https://www.lifesitenews.com>

USA

Vedci z Portlandskej univerzity v štáte Oregon dokázali po prvý raz v histórii odstrániť časť DNA zodpovednú za srdcovú činnosť z embrya. Následne sa automaticky obnovila a mutovaný genetický materiál bol nahradený zdravými bunkami. Výskum vyvoláva kontroverzie z pohľadu bioetiky, keďže embryá boli po ukončení výskumu zlikvidované. Vedci ho obhajujú tvrdeniami o prínose pre liečenie srdcovo-cievnych ochorení a ich elimináciu. Niektorí ho dokonca označujú za revolúciu v medicíne, ktorá umožní odstránenie viacerých druhov rakoviny alebo cystickej fibrózy. Bioetici sa však obávajú, že ide o praktiku hraničiacu s eugenickou selekciou, ktorej cieľom môže byť vytvárať „genetickým dizajnérom“ šľachtené embryá, ktorých gény budú upravené na zvýšenie fyzickej odolnosti, či dokonca intelektu. Navyše sa

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

zatiaľ nepreukázalo, že by postup prispieval k liečeniu už nadobudnutých ochorení.

<https://www.spuc.org.uk>

OSN

Výbor pre ľudské práva OSN apeluje na vylúčenie nenarodených zo všeobecného práva na život, garantovaného podľa jej dokumentov každej ľudskej bytosti. Ako dôvod uvádza dostupnosť interrupcií v niektorých situáciách, ako je ohrozenie zdravia matky alebo počatie následkom znásilnenia. Výbor tvrdí, že za týchto okolností musí každý štát garantovať prístup k umelému ukončeniu tehotnosti. Následné konštatovania výboru, že právo na život prináleží každej ľudskej bytosti a nemôže byť chápané zúžene, vyznievajú protirečivo k návrhu na vyňatie nenarodených spod ochrany. OSN ako celok nikdy neuznala právo na potrat za ľudské právo. Medzinárodný dohovor o právach dieťaťa dokonca obsahuje explicitnú ochranu detí „pred narodením.“ Apel Výboru pre ľudské práva síce nikoho nezaväzuje, môže však ovplyvniť interpretáciu a výklad Dohovoru OSN o občianskych a politických právach v iných čiastkových organizáciách, ktoré sa na vyjadrenia Výboru spoliehajú, ako aj sudcov.

<https://c-fam.org>

Rumunsko

Rumunský parlament prijal rozhodnutie, ktorým obraňuje manželstvo ako zväzok muža a ženy. Úspech sa podaril aj napriek veľkému tlaku liberálnych organizácií. Za prijatie ústavného zákona hlasovalo 232 poslancov z 270. Veľkú úlohu zohrala aktivita Pravoslávnej cirkvi a občianska iniciatíva, ktorej sa podarilo za necelý rok vyzbierať tri milióny podpisov. Liberálne or-

ganizácie, podporované aj inštitúciami Európskej únie, sa snažili znemožniť prijatie tohto zákona a naopak legalizovať homosexuálne zväzky, ako aj rozšíriť možnosť potratu. Rozhodnutie parlamentu označili za konanie v rozpore s európskymi liberálnymi hodnotami. Legislatívnu úpravu musí definitívne potvrdiť ešte referendum, vzhľadom na veľkú podporu manželstva medzi mužom a ženou sa však neočakáva žiaden zvrat.

<https://rcmonitor.cz>

Rusko

Ruská federácia zažíva v súčasnosti významnejší rast počtu obyvateľov. Dôvodom je aj podpora rodín zo strany štátu, ktoré tak môžu mať viac detí. V Rusku sa rodí približne 100 000 detí ročne, ktoré majú troch alebo viacerých súrodencov, čo je oproti predchádzajúcemu desaťročiu nárast o dve tretiny. Podľa demografa Alexeja Rakšu zohráva najväčšiu úlohu takzvaný materský kapitál – štátna podpora umožňujúca získať výhodnú hypotéku a väčšie rodiny majú mať dokonca i nárok na pozemok. V praxi sa nie vždy uplatňuje táto sociálna politika rovnomerne. Dokumentujú to sťažnosti viacčlenných rodín, ktoré sa stretávajú s odmietaním bánk poskytnúť hypotéku, ak majú viac detí. Premiér Dmitrij Medvedev prisľúbil zlepšovanie sociálnej politiky, no nie vždy dochádza k naplneniu plánov. Potešiteľným faktom v Rusku je aj výraznejší pokles počtu potratov oproti obdobiu Sovietskeho zväzu. Demografi očakávajú, že počet obyvateľov krajiny sa ustáli a v blízkej budúcnosti sa nebude výraznejšie meniť.

<http://www.ceskatelevize.cz>

Pripravil: Andrej Števko

KULTÚRA / RECENZIA

In vitro in filmo

So snahou o žánrovú pestrosť prinášame stručnú recenziu filmov, ktoré za posledných dvadsať rokov pracujú s témou umelého oplodnenia. Sú určené dospelým divákom a vykresľujú zložitosť riešenia životných situácií skomplikovaných umelým oplodnením.

Dve z najnovších diel predstavujú sociálne dokumenty rakúskej režisérky Marie Arlamovsky - *Father mother donor child* a *Future Baby*, v slovenskom preklade zatiaľ nedostupné. *Future Baby* (2016) je film o budúcnosti ľudskej reprodukcie. Na globálnej púti za pacientmi a výskumníkmi, za dárkyňami vajíčok a náhradnými matkami, dáva režisérka slovo zástancovi i skeptikovi a vedie rozhovory s prvou generáciou umelo počatých detí. V polyfonickej mozaike sa ukazuje dvojznačnosť revolučných technológií a procesov, ich dôsledky, rovnako ako etické a právne limity. Do akej miery sa má a môže manipulovať s prírodou? Zlovestná ako aj informatívna je inventúra prítomnosti našej budúcnosti.

V komediálnej dráme *Deti sú v pohode* (2010) pozorujeme lesbický pár Nick a Jules, ktoré vychovávajú dospievajúce deti počaté umelým oplodnením. Deti kontaktujú svojho biologického otca Paula, s ktorým sa stretávajú bez vedomia svojich mám. Vzniká bizarná situácia, keď sa dieťa stretáva s otcom skôr ako jeho vlastná mama. Stretnutie mám s Paulom, ich ideálnym darcom genetického materiálu, prináša absurdné rozčarovanie pri zistení, kým je dnes. Jeho prítomnosť v rodine načas funguje, kým si nezačne pomer s jednou z lesbičiek Jules, s ktorou má už paradoxne dve deti. Spoznaním detí a skúsenosťou otcovstva Paul dospieva, z nespútaného chlapa sa stáva muž túžiaci po rodine. Presvedča Jules, aby spolu s deťmi začali nový život. Nick a Jules po priznaní nevery zažívajú krízu. Rodina sa dištancuje od Paula, ktorý by rád udržal kontakt s deťmi, čo mu Nick nedovolí a odsúdi ho ako votrelca. Film označovaný ako vtipný a energický portrét modernej rodiny chvíľami vyznieva ako absurdný psychologický thriller. Recykluje rodinné filmy a originalitu hľadá v lesbickom poňatí rodiny. Vyčítáť mu možno aj afektovaný prejav a časté perverzné prostriedky.

Režisér Alejandro González Iñárritu, autor oskarového *Revenanta*, nás každým filmom presvedča o kvalite svojich

snímok. Jedným z náročnejších je aj *21 gramov* (2003). Obsah filmu sa ubera v rôznych časových rovinách, ukazuje raz koniec, inokedy začiatok príbehu. Vzhľadom na tematické zameranie na umelé oplodnenie, približujeme iba jednu líniu príbehu. Univerzitný profesor Paul je smrteľne chorý a čaká na transplantáciu srdca. Pretože zomiera, jeho manželka Mary sa snaží pomocou umelého oplodnenia počať dieťa. Pri vstupnom vyšetrení priznáva interrupciu, ktorú kedysi podstúpila kvôli rozvodu. Pozorný divák postupne zisťuje, že jej súčasný manžel je ten istý, s ktorým sa v minulosti rozviedla. Paul sa po transplantácii srdca dozvedá o vtedajšom potrate svojho dieťaťa. Po tomto zistení už s umelým oplodnením nesúhlasí. Nasledujúca hádka vyjasňuje ich motívy a poukazuje na individualizmus vo vzťahu. Paul vzťah ukončuje, ale Mary sa rozhodne ísť na umelé oplodnenie či už s ním alebo bez neho. Neváha použiť Paulov predchádzajúci súhlas proti jeho vôli.

Gattaca (1997) je kvalitné sci-fi o „nie tak vzdialenej budúcnosti“. Toto kultové dielo je natočené až zarážajúco bez efektov. Vincent je jeden z posledných, kto sa narodil z lásky svojich rodičov, mimo dohľadu genetických inžinierov. Nesie si však so sebou hendikep náchylnosti na poškodenie srdca. Pri jeho bratovi to rodičia už „neriskovali“, preto je Anton „navolený“ umelým oplodnením. Ich detstvo naplnia bratský súboj a rivalita, kto z nich je lepší. Vincent od malička túži letieť do vesmíru, čo je dovolené

Snímka z filmu *Gattaca*: www.emaze.com

KULTÚRA / OZNAMY

iba ľuďom s čistým genetickým profilom. Po prvom víťaznom súboji s Antonom naberá nádej. Začína vo veľkom centre Gattaca ako nedokonálny jedinec "odsúdený" na prácu upratovača. Všadeprítomné genetické kontrolné testy mu zabraňujú naplniť jeho ambície. Gény ho predurčujú a diskriminujú ho samotná veda. „Moje bunky rozhodovali za mňa.“ Zúfalý si volí cestu podvodu. Uzavrie dohodu s mužom, ktorý mu vytvorí novú identitu. Zranený Jerome Morrow je ochrnutý, jeho úraz však nebol zaznamenaný do systému a tak je prerod Vincenta na Jeroma možný. Jerome mu pravidelne produkuje genetický materiál a vzorky na vstupné kontroly. Vincent zaoštal za bratom, no teraz je to naopak. Príbeh naberá črty kriminálky, keď sa nájde Vincentov vlastný genetický mate-

riál a s ním narastá pravdepodobnosť, že ho odhalia. Film zobrazuje spoločnosť, kontrolovanú nie kamerami, ale cez genetické informácie. Všetci, čo boli počatí prirodzene, predstavujú nebezpečenstvo, prinajmenšom podozrenie. Futurologický obraz *Gattacy* hovorí o znepokojivom nebezpečenstve genetického inžinierstva.

Spomenutý výber stručne približuje mnohosť a rozmanitosť titulov, z ktorých uvádzame i ďalšie: *Maggie má plán* (2015), *Takmer dokonálny* (2012), *Darca Vicky* (2012), *Zámena* (2010), *Lono* (2010), *Záložný plán* (2010), *Baby formula* (2008), *Hodiny* (2002).

Stanislav Piatrik, Mária Piatriková

Zdroje: <https://www.csfd.cz/film/433967-future-baby/komentare/>

Vyšla Nová charta zdravotníckych pracovníkov. Aktualizujte si postoje.

Na slovenský trh sa v tomto období dostáva preklad *Novej charty zdravotníckych pracovníkov*. Ide o podstate o obnovenú, aktualizovanú a inovovanú formu prvého vydania charty z roku 1994, ktorú vydala Pápežská rada pre zdravotníkov pod vedením svojho prvého predsedu Fiorenza Angeliniho. Nová charta, s predhovorom nedávno zosnulého Zygmunta Zimowského, reaguje nielen na nové výskumy v biomedicínskej a vedeckej oblasti, ale berie do úvahy aj vyjadrenia magisteria počas pontifikátov troch posledných pápežov. Používa nový moderný jazyk, zameriava sa medicínsko-právne aspekty a na problémy z pohľadu spravodlivosti a solidarity v zdravotníctve. Rozširuje tematiku vzhľadom na väčší okruh adresátov – teda nielen klasických lekárov a sestry, ale aj na biológov, lekárníkov, administratívnych pracovníkov v zdravotníctve, zákonodarcov, laikov pracujúcich vo verejnom i súkromnom sektore. Brožúrka s klasickou úpravou pápežských dokumentov sa na 150 stranách venuje top témam v troch oblastiach: plodenie, priebeh života, zomieranie. Nájdete v nej odpovede na neplodnosť, predimplantačnú diagnostiku a zmrazovanie embryí, ale napríklad aj tému vakcinácie, predpisovania liekov, informovaného súhlasu či závislosti. Mnohých budú zaujímať aj témy okolo zomierania, o výžive a hydratácii či analgetickej liečbe v terminálnom štádiu choroby, najmä v súvislosti s nedávnou kauzou Charlieho Garda, či inými prípadmi. Literatúra *Nová charta zdravotníckych pracovníkov* rozhodne patrí popri profesionálnych zdravotníkoch do základného vybavenia pro-life aktivistov, zástancov dôstojnosti života a ľudskej osoby, ako aj kňazov a duchovných sprievodcov v náročných životných situáciách.

Fórum života odporúča *Novú chartu zdravotníckych pracovníkov* všetkým svojim členom a priaznivcom, aby si vďaka nej „upgradovali“ svoje bioetické vzdelanie a mohli tak autenticky pôsobiť vo verejnom i súkromnom živote v oblasti ochrany života.

Mária Raučicová

Uzdravenie zranených emócií

Linka Valentín pôsobiaca pri Gréckokatolíckej cirkvi v Košiciach - Starom meste pozýva na 3-dňové stretnutie, ktoré je určené ľuďom zraneným v oblasti vzťahov, citov, sexualit, ktorí prežívajú vo svojom živote homosexuálne čítanie, ako aj ľuďom inak sexuálne citiacim. „Ak si sám, je ti smutno, a tížiš po prijatí, spoločensťve, láske a budovaní dobrých medziľudských vzťahov, ak hladáš naplnenie svojho života na správnej ceste smerom k Bohu, príď medzi nás.“ Duchovná obnova sa uskutoční v dňoch od 30. novembra do 3. decembra 2017 v okolí mesta Martin. Téma stretnutia: UZDRAVENIE ZRANENÝCH EMÓCIÍ.

Blížšie informácie na adrese:

Linka Valentín
Gréckokatolícka cirkev
P. O. Box B - 43, 040 01 Košice 1
valentinskospolocenstvo@centrum.sk

Akreditovaný seminár NAPROHELP

V Brne sa 2.12.2017 bude konať akreditovaný seminár NAPROHELP – úspešná cesta k dieťaťu. Jednodňový seminár je určený predovšetkým lekárom, zdravotníckym pracovníkom, poradcom PPR a iným odborným pracovníkom, ktorí sa venujú problematike riešenia neplodnosti. Pozývame aj kňazov a bioetikov.

Viac na stránke:

<https://www.cenap.cz/naprohelp>

MUDr. Ludmila Lázníčková, CENAP

2. NOVEMBER

SVIEČKA ZA NENARODENÉ DETI

Spomeňme si v týchto
dňoch na zomrelé
nenarodené deti
a zapálme svetlo nádeje
pre našu spoločnosť.

S vašou
pomocou
dokážeme
viac.

Projekty a aktivity zamerané na advokáciu, prevenciu a konkrétnu pomoc v oblasti ochrany života od počatia po prirodzenú smrť môžete podporiť v rámci verejnej zbierky schválenej MV SR:

- kúpou sklenenej alebo plastovej sviečky s logom kampane
- SMS správou v hodnote 2 € s textom **DMS SVIEČKA** na číslo **877**
- príspevkom na účet **SK25 0900 0000 0050 3335 7295**

Združenie
katolíckych škôl
Slovenska

Slovot+

VARÍNSKA
— TLACIAREN —

